

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЩОДО ВИКРАДЕННЯ МАЙНА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ТА ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

THE THEFT OF PROPERTY IN THE CRIMINAL LAW OF UKRAINE: CURRENT TRENDS AND THE PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Тимофєєва Л.Ю., к.ю.н.,
адвокат, доцент кафедри кримінального права
Національний університет «Одеська юридична академія»

У статті розглянуто сучасні тенденції щодо викрадення майна в кримінальному праві України та практиці Європейського суду з прав людини. Кримінальне законодавство зазнає змін, і розуміння суспільної небезпечності фундаментальних складів кримінальних правопорушень, зокрема проти власності, залишається.

Разом із тим мінлива дійсність виявляє нові форми викрадення, більш широкі та неординарні погляди на власність, що потребують урахування в кримінальному законодавстві та кримінально-правовій доктрині. Зокрема, потребує врегулювання питання особливостей викрадення криптовалюти, інформації, творів, ідей і думок, викрадення «віртуальної особистості», а також сучасного розуміння самого майна та власності, зокрема, у контексті практики ЄСПЛ. Крім того, необхідне врегулювання питання щодо самої криптовалюти та її правового статусу в Україні.

Є відмінності в розумінні власності в практиці ЄСПЛ і національному законодавстві та практиці правозастосування. Зміст «майна» в розумінні статті 1 Першого протоколу до Конвенції має автономне значення, тобто не обмежується власністю на матеріальні речі й не залежить від розуміння в національному законодавстві. Різні аспекти розуміння майна цікаві та водночас складні, оскільки щодо них виникають проблеми в практиці правозастосування. Розуміння майна безпосередньо впливає на кваліфікацію кримінальних правопорушень, пов'язаних із майном, зокрема викраденням чужого майна.

Ураховуючи євроінтеграційні тенденції, необхідно узгодити відмінності в розумінні власності в практиці ЄСПЛ і національному законодавстві та практиці.

Видається необхідним урегулювати питання щодо обов'язковості встановлення корисливого мотиву при викраденні чужого майна, а також виписати винятки із цього правила.

Ключові слова: власність, чуже майно, викрадення, корисливий мотив, проникнення до житла, заволодіння інформацією, практика ЄСПЛ.

The article considers current trends in theft of property in the criminal law of Ukraine and the practice of the European Court of Human Rights. Criminal law is changing, and the understanding of the social danger of the fundamental elements of criminal offenses, in particular against property, remains.

At the same time, the changing reality reveals new forms of abduction, broader and more extraordinary views on property, which need to be taken into account in criminal law and criminal law doctrine. In particular, it needs to address the specifics of the theft of cryptocurrency, information, works, ideas and opinions, the theft of "virtual identity", as well as a modern understanding of property and property, in particular in the context of ECtHR practice. In addition, it is necessary to resolve the issue of cryptocurrency itself and its legal status in Ukraine.

There are differences in the understanding of property in the case law of the ECtHR and in national law and law enforcement practice. The content of "property" within the meaning of Article 1 of Protocol No. 1 to the Convention has an autonomous meaning, ie it is not limited to ownership of tangible property and does not depend on an understanding of national law. Different aspects of understanding property are interesting and at the same time complex, as they have problems in law enforcement practice. Understanding property directly affects the classification of property-related criminal offenses, including theft of another's property.

Given the European integration trends, it is necessary to reconcile the differences in the understanding of property in the practice of the ECtHR and national legislation and practice.

It seems necessary to settle the issue of the obligation to establish a selfish motive in the theft of someone else's property, as well as to write an exception to this rule.

Key words: property, other people's property, abduction, selfish motive, intrusion into housing, possession of information, practice of the European Court of Human Rights.

Постановка проблеми. Кримінальне законодавство зазнає змін, і питання щодо фундаментальних складів кримінальних правопорушень, зокрема проти власності, залишаються. Разом із тим мінлива дійсність виявляє нові форми викрадення, більш широкі та неординарні погляди на власність, виникає багато дискусійних питань щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних із викраденням чужого майна, що зумовлює актуальність таких досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У монографії О.І. Бойцова комплексно розглянуто питання злочинів проти власності (2002) [1], Ю.А. Дорохіна здійснила теоретико-правове дослідження злочинів проти власності (Київ, 2016) [2], Т.І. Фулей розглянув питання майна в контексті застосування практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) при здійсненні правосуддя (Київ, 2015) [10].

Окремі аспекти цієї теми досліджені в роботах Н.О. Антонюк, О.О. Дудорова, В.М. Куц, П.В. Олійника, І.Я. Фойницького, М.І. Хавронюка, І.І. Чугунікова та ін. Є багато захищених дисертаційних робіт щодо викрадення.

Разом із тим питання викрадення чужого майна, розуміння власності й майна в умовах євроінтеграції, зокрема

в сучасних умовах, потребує подальшого дослідження, що зумовлює актуальність теми.

Проблемними є, зокрема, питання особливостей викрадення криптовалюти, інформації, творів, ідей і думок, викрадення «віртуальної особистості», а також сучасного розуміння самого майна та власності, ураховуючи практику ЄСПЛ.

Метою роботи є вдосконалення чинного кримінального законодавства в частині розуміння кримінальних правопорушень проти власності на основі практики ЄСПЛ і також іншої судової практики.

Виклад основного матеріалу. Є відмінності в розумінні власності в практиці ЄСПЛ, національному законодавстві та практиці правозастосування.

Відповідно до ст. 17 Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 р., кожна людина має право володіти майном як одноособово, так і разом з іншими. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого майна. Згідно зі ст. 13 Конституції України, власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині й суспільству. Згідно зі ст. 317 Цивільного кодексу (далі – ЦК)

України, власникові належать права володіння, користування та розпорядження своїм майном. На зміст права власності не впливають місце проживання власника та місцезнаходження майна. Відповідно до ст. 321 ЦК України, право власності є непорушним. Ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права чи обмежений у його здійсненні. Особа може бути позбавлена права власності або обмежена в його здійсненні лише у випадках і в порядку, установлених законом. Примусове відчуження об'єктів права власності може бути застосоване лише як виняток із мотивів суспільної необхідності на підставі й у порядку, установлених законом, і за умови попереднього та повного відшкодування їх вартості, крім випадків, установлених ч. 2 ст. 353 ЦК України.

Відповідно до ст. 1 Першого протоколу до Конвенції («Захист власності»), кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права. Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів [4].

Концепція «майна» в розумінні ст. 1 Першого протоколу до Конвенції має автономне значення, тобто не обмежується власністю на матеріальні речі й не залежить від формальної класифікації у внутрішньому праві: певні інші права та інтереси, що становлять активи, також можуть уважатися «правом власності», а відтак і «майном». Отже, при з'ясуванні змісту поняття «майно» недостатньо керуватися національним законодавством держав-учасниць Конвенції. Щоб вирішити питання щодо застосування ст. 1 Першого протоколу до Конвенції до конкретної справи, Суд повинен з'ясувати, чи надають обставини справи загалом заявнику право на самостійний інтерес, що захищається цією статтею [10].

У контексті ст. 1 Першого протоколу Конвенції Судом розглядалися справи щодо порушення права власності, де об'єктами були: усе «власне» майно особи, що може входити до складу спадщини та яке можна заповісти («Маркс проти Бельгії» (the Marckx case), рішення від 27 квітня 1979 р., п. 64), тобто наявне майно («existing possessions»); нерухомість, зокрема маєтки («Колишній Король Греції та інші проти Греції» (The Former King Of Greece and Others v. Greece), заява № 25701/94, рішення від 23 листопада 2000 р.), прибутки, що випливають із власності, зокрема орендна плата (рента), передбачена договором, добровільно укладеним відповідно до законодавства («Меллахер та інші проти Австрії» (Mellacher and Others v. Austria), заяви № 10522/83; 11011/84; 11070/84, рішення від 19 грудня 1989 р.); рухоме майно, наприклад, картина (зокрема «Портрет молодого селянина» Ван Гога був предметом розгляду в справі «Беєлер проти Італії» (Beyeler v. Italy) від 5 січня 2000 р., заява № 33202/96), або речі особи, що знаходяться в її помешканні («Новоселецький проти України» (Novoseletskiy v. Ukraine), заява № 47148/99, рішення від 22 лютого 2005 р.); банківські внески («Гайдук та інші проти України» заява № 45526/99 від 2 липня 2002 р.); частка в пенсійному фонді («Мюллер проти Австрії» (Christian Muller v. Austria), заява № 6849/72 від 16 грудня 1974 р.); кошти/присуджені суми, належні до виплати заявникам на підставі остаточного й обов'язкового до виконання арбітражного рішення («Грецькі нафтопереробні заводи «Стран» і Стратіс Андреадіс проти Греції» (Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece), заява № 13427/87, рішення від 21 листопада 1994 р.), рішення «Інтерсплав проти України» (Intersplav v. Ukraine) від 9 січня 2007 року, заява № 803/02, «Україна-Тюмень» проти України» (Ukraine-

Tyumen v. Ukraine) від 22 листопада 2007 року, заява 22603/02, «Джеймс та інші проти Сполученого Королівства» (James and Others v. the United Kingdom), рішення від 21 лютого 1986 р., серія А № 98 тощо.

Вищезазначені аспекти розуміння майна цікаві та водночас складні, оскільки щодо них виникають проблеми в практиці правозастосування. Розуміння майна безпосередньо впливає на кваліфікацію кримінальних правопорушень, пов'язаних із майном, зокрема викраданням чужого майна.

У справі «Христов проти України» (Khristov v. Ukraine), заява № 24465/04) ЄСПЛ розглядав ситуацію, яка стосувалася судового розгляду справи про конфіскацію автомобіля за порушення митних правил. Власником автомобіля був громадянин Молдови, а заявник користувався ним відповідно до довіреності. Рішенням районного суду автомобіль було конфісковано, але згодом це рішення було скасоване на тій підставі, що автомобіль не можна було конфіскувати, оскільки заявник не був його власником, Донецьким обласним судом, що набрало чинності й було обов'язковим до виконання. ЄСПЛ визнав, що ця остаточна та обов'язкова до виконання судово постановою від 23 жовтня 2000 р. наділила заявника правом володіти майном у значенні ст. 1 Першого протоколу до Конвенції, оскільки надала заявникові юридичну підставу для отримання компенсації за неправомірну конфіскацію автомобіля. У пункті 46 рішення ЄСПЛ зазначив, що необхідно встановити, чи було втручання виправданим. У цьому зв'язку Суд наголошує на необхідності підтримання «справедливої рівноваги» між загальним інтересом суспільства та захистом основних прав конкретної особи. Необхідну рівновагу не буде забезпечено, якщо відповідна особа несе «особистий і надмірний тягар» (див. рішення у справі «Брумареску проти Румунії» (Brumarescu v. Romania) [GC], п. 78). Суд визнає, що «справедлива рівновага» виявилася порушеною і що заявник ніс особистий і надмірний тягар. Це означає, що порушено ст. 1 Першого протоколу [9, п. 46, 48].

У справі «Новоселецький проти України» (Novoseletskiy v. Ukraine), заява № 47148/99, рішення від 22 лютого 2005 р., заявник скаржився на те, що в результаті незаконного проникнення до його квартири під час його відсутності його майно було викрадено, а також на те, що у зв'язку з виселенням його зі спірної квартири він залишився разом зі своєю дружиною без житла та був вимушений проживати в інших осіб, в іншій області країни, в умовах, які перешкождали здійсненню нормального сімейного життя [3].

ЄСПЛ у п. 100 рішення зазначив, що ст. 1 Протоколу 1, яка спрямована в основному на захист особи від будь-якого посягання держави на право володіти своїм майном, також зобов'язує державу вживати деяких необхідних заходів, спрямованих на захист права власності (див. рішення «Броньовський проти Польщі» [GC], заява № 31443/96, п. 143, CEDH 2004-...). У кожній справі, у якій іде мова про порушення вищезгаданого права, Суд повинен перевірити дії чи бездіяльність держави з огляду на дотримання балансу між загальною суспільною потребою та потребами збереження фундаментальних прав особи (див. рішення «Споронг та Л'юньрот проти Швеції» від 23 вересня 1982 р., серія А № 52, с. 26, п. 69).

Проблема, яка постала перед прокуратурою в цій справі, відрізняється від звичайної крадіжки та потребує уважного дослідження й установлення винного. У цьому випадку мова йде про проникнення до квартири в момент відсутності заявника, яке було дозволено владою, зокрема з відома інституту, що здійснене двома особами, серед яких одна була Ч., який отримав право на проживання в цій квартирі та який не міг надати достатніх доказів незацікавленості в цій ситуації. Особи, які відчинили двері квартири заявника, були відомі. Ці особи склали акт про вільний стан квартири та запросили трьох інших осіб підписати цей акт

без будь-якої перевірки. Заявник, посилаючись на зникнення своїх речей, звернувся до прокуратури із заявою про перевірку законності їх проникнення. Проте прокуратура жодним чином не відреагувала й навіть не надала відповіді заявнику із цього приводу [3, п. 108–109]¹.

Прокуратура є представником держави та виконує функції держави. На це також неодноразово звертає увагу ЄСПЛ². Крім того, органи влади не взяли до уваги вагому частину аргументів заявника при розслідуванні. ЄСПЛ уважає, що питання законності проникнення до квартири заявника, як і питання відповідальності цих двох осіб за можливе втручання в його власність, заслуговували більшої уваги як судів, так і прокуратури. Розслідування було головним чином спрямоване на те, щоб установити, чи володіє заявник у дійсності зазначеними ним речами, такими як бивні мамонта, коштовності, меблі тощо. Уряд також докоряв заявнику за його пасивність у доказуванні реального існування своїх речей, зокрема бивнів мамонтів. Суду важко зрозуміти, чому під час розслідування весь час заперечувалася реальність існування особистих речей, які належали заявнику, особливо з огляду на заяву Т.Г.М., який допомагав заявнику при переїзді. Неналежно перевіряючи питання існування речей заявника, прокуратура не приділяла достатньої уваги скаргам заявника, які він подавав, і не звернула увагу на відповідальність задіяних у справі органів влади. ЄСПЛ зробив висновок, що держава не змогла забезпечити рівновагу між різними інтересами в справі та не приклала жодних зусиль для здійснення ефективного й неупередженого розслідування щодо зникнення речей заявника в результаті проникнення з дозволу влади до його квартири [3, п. 112–115]. ЄСПЛ дійшов висновку, що не задоволено вимог п. 1 ст. 1 Першого протоколу стосовно оскаржуваного позбавлення заявника його майна.

У справі «Сук проти України» (Suk v. Ukraine) від 10 березня 2011 р., заява № 10972/05, заявник стверджував, що остаточна відмова державних органів надати йому грошове забезпечення, на яке він мав право за законодавством, становила втручання в його майнові права (заборгованість місячного грошового забезпечення з боку колишнього роботодавця заявника – Управління державної пожежної охорони УМВС України в Полтавській області) [8]. Національні суди аргументували свої рішення тим, що Закон України «Про Державний бюджет України на 2000 рік» не передбачав видатків для виплат, передбачених Указом Президента, і, відповідно, постановили, що заявник не мав права на такі виплати протягом відповідного періоду згідно з Законом України «Про бюджетну систему України». Відповідно до усталеної практики Суду, державні органи не можуть посылатися на відсутність коштів як на підставу невиконання зобов'язань, тому остаточна відмова національних органів у праві заявника на цю доплату за період, що розглядається, є свавільною і такою, що не ґрунтується на законі. Хоча сучасна українська практика знає чимало таких прикладів та обґрунтовань з боку влади.

Крім того, розуміння викрадення чужого майна змінюється під впливом сучасної практики Верховного

Суду. Наприклад, у постановках Верховного Суду від 20 березня 2018 р. у справі № 464/3742/15-к (провадження № 51-850км18); від 6 листопада 2018 р. у справі № 127/3792/16-к (провадження № 51-51-6601км18); від 2 жовтня 2018 р. у справі № 686/23920/16-к (провадження № 51-5623км18); від 18 липня 2019 р. у справі № 761/31918/14-к (провадження № 51-795км19) установлено, що заволодіння майном, залишеним потерпілим, та умисне перешкоджання в його поверненні є крадіжкою чужого майна, а не привласненням знахідки.

Охорона приватності й судової практики. Останнім часом також популярним є порушення «прайвесі» (наприклад, коли викрадають телефон, але не як матеріальний предмет, а як носій інформації, контактів, фотографій, повідомлень).

Зокрема, варто звернути увагу на Постанову Верховного Суду від 6 грудня 2018 р. у справі № 718/642/16-к (провадження № 51-3288км18). Прокурор у касаційній скарзі виклав вимогу до суду касаційної інстанції про скасування судових рішень із призначенням нового розгляду в суді першої інстанції. Наголошує на невідповідності висновків суду фактичним обставинам провадження та на неправильному застосуванні закону України про кримінальну відповідальність, оскільки вважає, що в цьому випадку корисливий мотив ОСОБА_2 варто тлумачити більш широко, ніж лише в розумінні матеріального збагачення, тому що дії останньої спрямовано на отримання інформації, що зберігалася в мобільному телефоні, який вона відкрито викрала [5].

За вироком Кіцманського районного суду Чернівецької області від 14 червня 2016 р. ОСОБА_2 визнано невинуватою в пред'явленому обвинуваченні за ч. 1 ст. 186 Кримінального кодексу (далі – КК) України та виправдано у зв'язку з відсутністю в її діях складу вказаного кримінального правопорушення, зокрема суб'єктивної сторони. Апеляційний суд Чернівецької області ухвалою від 2 вересня 2016 р. апеляційну скаргу прокурора залишив без задоволення, а вирок Кіцманського районного суду Чернівецької області від 14 червня 2016 р. стосовно виправданої ОСОБА_2 – без зміни.

Суд першої інстанції, виходячи із загальних засад кримінального судочинства, а саме верховенства права, законності, презумпції невинуватості й забезпечення доведеності вини, дійшов висновку щодо відсутності в діях особи складу кримінального правопорушення через відсутність у діях ОСОБА_2 суб'єктивної сторони складу злочину, яка характеризується наявністю у винної особи прямого умислу на протиправне заволодіння чужим майном і корисливим мотивом, оскільки судом, навпаки, встановлено намагання останньої діяти не з метою викрадення телефону, а з особистих інтересів – викриття свого чоловіка в зраді, який в цей час розмовляв з ОСОБА_3 по телефону, і за відсутності при цьому будь-якого корисливого мотиву.

При вчиненні грабежу винна особа діє з корисливим мотивом, спрямованим на викрадення чужого майна. Мотив і мета нерозривно поєднані. До того ж предметом грабежу є (чуже) майно – предмети матеріального світу, яким притаманні специфічні ознаки фізичного, економічного та юридичного характеру, що загалом утворюють три підгрупи: речі, гроші та цінні папери. Інформацію ж законодавцем захищено до нематеріальних благ (ст. 200 ЦК України).

У деяких випадках заволодіння телефоном фактично може стати заволодінням віртуальною особистістю. Зокрема, окремі аспекти такого явища відображуються в кінофільмі «Текст» (2019 р.).

Значення мотиву у викраденнях чужого майна. Разом із тим як у практиці, так і в науці значення корисливого мотиву для кваліфікації викрадення чужого майна й інших корисливих кримінальних правопорушень проти власності, як видається, усе ще залишається складним, дискусійним і неоднозначним питанням, незважаючи на аргументацію в Постанові Верховного Суду від 6 грудня 2018 р. у справі № 718/642/16-к [5]. Одні дослідники вважають, що встановлення корисливого мотиву обов'язково в корисливих кримінальних правопорушеннях проти власності (зокрема при крадіжках, грабежах тощо), інші пере-

¹ Крім того, у п. 105 рішення Суд зауважує, що, незважаючи на факти, які стосувалися проникнення й були зазначені обласним судом у рішенні від 18 серпня 1998 р., Мелітопольський міський суд не взяв їх до уваги при винесенні рішення від 6 січня 1999 р., розглядаючи позов щодо відшкодування матеріальної шкоди заявнику, і посилає весь час на постанову від 15 лютого 1996 р. про відмову в порушенні кримінальної справи. Суд зауважує, що із січня 1996 р. до 27 травня 2003 р. кримінальне розслідування багато разів призупинялося, а потім було закрито прокуратурою. Ураховуючи всі обставини, Суд не може знайти пояснення такої тривалості [3, п. 105, 106].

² Прокуратура є державним органом правової держави, діяльність якого спрямована на здійснення правосуддя, і в разі недотримання зобов'язань, покладених на цей орган, права, гарантовані Конвенцією, були б позбавлені їх «конкретного та ефективного» сенсу. Одне з таких зобов'язань передбачає те, що сторона, яка постраждала, може сподіватися на уважний і ретельний розгляд її скарг (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Суругіу проти Румунії» (*Surugiú s. Romania*) від 20 квітня 2004 р., заява № 48995/99, § 65; також рішення «Фуіс Торіа і Хіро Балани проти Іспанії» від 9 грудня 1994 р., у серії А № 303, 303-В, с. 12, § 29, пп. 29–30, § 27, п. 111 *Novoseletskiy v. Ukraine*, заява № 47148/99, рішення від 22 лютого 2005 р.).

конані, що діяння можна кваліфікувати як крадіжку, грабіж навіть за відсутності корисливого мотиву. Наприклад, якщо майно викрадено з мотивів помсти, дискримінації за будь-якими ознаками, заздрощів тощо.

Розмежування злочинів, кримінальних правопорушень та адміністративних деліктів, пов'язаних із викраденням чужого майна. Згідно зі ст. 51 Кодексу України про адміністративні правопорушення викрадення визнається дрібним, якщо вартість викраденого майна на момент учинення правопорушення не перевищує 0,2 неоподаткованого мінімуму доходів громадян (далі – НМДГ). Для кваліфікації кримінальних правопорушень застосовується не НМДГ у розмірі 17 грн., а податкова соціальна пільга, яка, відповідно до Податкового кодексу України, дорівнює половині прожиткового мінімуму для працездатних осіб на поточний рік відповідно до Закону України «Про державний бюджет» на поточний рік. Станом на 2021 рік ця сума становить 227 грн (2270 грн : 2) x 0,2).

Сучасний розрахунок податкової соціальної пільги є проявом об'єктивного ставлення у вину, адже пересічний громадянин ніяк не страмає в голові таких складних розрахунків. Можливо, доцільно в примітці описати алгоритм розрахунку НМДГ, чому саме податкова соціальна пільга, чому не 17 грн.

Розробники нового КК України пропонують єдину розрахункову одиницю щодо розрахунку значного розміру, великого й особливо великого розмірів, а також для відмежування деяких злочинів, кримінальних проступків та адміністративних деліктів [7]. Серед науковців щодо цього різне ставлення. Супротив і неприйняття такої позиції ґрунтується, зокрема, на неврахуванні якихось об'єктивних економічних показників. Зокрема, НМДГ ураховує розмір прожиткового мінімуму, установленого Законом України «Про державний бюджет» на поточний рік. Із цим можна погодитися, але складні розрахунки не зрозумілі пересічному громадянину, які змінюються кожного року, також не дуже узгоджуються з принципами кримінального права, зокрема принципом передбачуваності, визначеності кримінального закону. На необхідність їх додержання неодноразово зверталася увага в практиці ЄСПЛ, ВС, КСУ.

Цікавою є правова позиція ВС у Постанові від 21 лютого 2019 р. у справі № 237/716/16 (провадження № 51-3571км18): «Якщо особа двічі вчинила замах на протиправне заволодіння чужим майном, вартість якого щоразу не перевищувала розміру, необхідного для притягнення до кримінальної відповідальності, підстав для визнання її дій кримінально караними немає». Тобто сукупність дрібних крадіжок, учинених із різним умислом, не утворює крадіжку в кримінально-правовому сенсі.

З огляду на тенденції інформаційного суспільства, стало досить багато *викрадень віртуальних активів* (біткоїнів, сатоши тощо віртуальних грошей). У зв'язку з цим постає питання щодо 1) притягнення таких осіб до кримінальної відповідальності; 2) кваліфікації таких діянь; 3) відшкодування шкоди власнику активів тощо питання.

Труднощі виникають, зокрема, тому, що в українському законодавстві не визначено статус таких активів, їх не легалізовано як валюту. Тому постає питання щодо предмета викрадення. Чи є біткоїн або інша віртуальна валюта власністю? Які підстави набуття права власності? Крім того, не врегульовано механізм майнингу таких валют, тобто хто може їх майнити, за яких умов, які податки тощо.

Відповідно до Проекту Закону України «Про віртуальні активи» від 11 червня 2020 р. № 3637 (включено до порядку денного від 29 вересня 2020 р. 923-IX; прийнято в першому читанні 2 грудня 2020 р.), віртуальний актив – особливий вид майна, який є цінністю в електронній формі, існує в системі обігу віртуальних активів і може знаходитися в цивільному обігу. Віртуальні активи можуть бути забезпеченими й незабезпеченими. Відповідно до ст. 4 вищезазначеного Законопроекту, передбачено правовий статус віртуальних активів. 1. Віртуальні активи є майном, особливості обігу якого визначаються Цивільним кодексом України та цим Законом. 2. Під забезпеченням віртуального активу розуміється право власника віртуального активу на об'єкти цивільних прав у тому числі, але не обмежуючись, право на майно, майнові права, а права вимоги, отримання послуг, майнові права об'єктів інтелектуальної власності, якими забезпечені віртуальні активи. 3. Забезпечення віртуального активу визначається правочином, згідно з яким такий віртуальний актив створено, а право вимоги на відповідний об'єкт цивільних прав передається набувачу такого віртуального активу [6].

Якщо цей закон буде прийнято, то це хоча б частково вирішить проблеми, які виникають у зв'язку з віртуальними активами. Зокрема, вони будуть розглядатися як майно. Та можна буде притягати осіб до кримінальної відповідальності за викрадення такого майна.

Висновки. Кримінальне законодавство зазнає змін, і розуміння суспільної небезпечності фундаментальних складів кримінальних правопорушень, зокрема, проти власності залишаються.

Разом із тим мінлива дійсність виявляє нові форми викрадення, більш широкі та неординарні погляди на власність тощо, що потребують врахування в кримінальному законодавстві та кримінально-правовій доктрині.

Зокрема, потребує врегулювання питання особливостей викрадення крипто валюти, інформації, творів, ідей і думок, викрадення «віртуальної особистості», а також сучасного розуміння самого майна та власності, зокрема в контексті практики ЄСПЛ. Крім того, необхідне врегулювання питання щодо самої криптовалюти та її правового статусу в Україні.

Видається необхідним урегулювати питання щодо обов'язковості встановлення корисливого мотиву при викраденні чужого майна, а також виписати винятки із цього правила.

Ураховуючи євроінтеграційні тенденції, необхідно узгодити відмінності в розумінні власності в практиці ЄСПЛ і національному законодавстві та практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойцов А.И. Преступления против собственности. Москва : Юрид. центр Пресс, 2002. 755 с.
2. Дорохіна Ю.А. Злочини проти власності. Теоретико-правове дослідження : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 744 с.
3. Новоселецький проти України (Novoseletskiy v. Ukraine), заява № 47148/99, рішення від 22 лютого 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_238#Text.
4. Протокол 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (зі змінами, унесені Протоколом № 11). Протокол ратифіковано Законом України № 475/9 від 17.07.1997. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text.
5. Постанова Верховного Суду від 6 грудня 2018 року у справі № 718/642/16-к (провадження № 51-3288км18). URL: https://protocol.ua/ru/postanova_kks_vp_vid_06_12_2018_roku_u_spravi_718_642_16_k/.
6. Про віртуальні активи : Проект ЗУ. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69110.
7. Робочий проект Кримінального кодексу України. *Сайт Робочої групи з питань розвитку кримінального права Комісії з питань правової реформи при Президентові України.* URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>.
8. Сук проти України (Suk v. Ukraine) від 10 березня 2011 року, заява № 10972/05. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_715#Text.
9. Христов проти України (Khristov v. Ukraine), заява № 24465/04 від 19 лютого 2009 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_443#Text.
10. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя : науково-методичний посібник для суддів. 2-ге вид. випр., допов. Київ, 2015. 208 с.